

พัททยา: จากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมง สู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก*

Pattaya: From way of Life of Small Fishing Village to a World-class Tourist

สุจิตรา กาลจักร**
ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์***, ร.ด.
เอกวิทย์ มณีธรร****, ร.ด.

บทคัดย่อ

เมืองพัททยาสามารถแบ่งออกเป็น 5 ยุค คือ ยุคหมู่บ้านชาวประมง ยุคการสะสมทุนการท่องเที่ยวชายทะเล ยุคการจัดตั้งเมืองพิเศษของรัฐ ยุคเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ยุคเมืองท่องเที่ยวระดับโลก ปัจจัยและเงื่อนไขของการพัฒนา คือ การขยายตัวของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชายทะเล และการเข้ามาใช้บริการของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็น การปรับรูปแบบการสะสมทุนทางวัฒนธรรมและนโยบายการหารายได้ของรัฐจากการท่องเที่ยว นโยบายหารายได้จากการท่องเที่ยว การขยายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก นโยบายของเมซิ่งไทยแลนด์ และการจัดตั้งพัททยาเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษ

คำหลัก: ชุมชนชาวประมง, เมืองท่องเที่ยวระดับโลก, พัฒนาการของเมืองพัททยา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง พัททยา: จากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก (Pattaya: From Way of Life of Small Fishing Village to a World-class Tourist)

** นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี; อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์; คณบดี คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Abstract

Pattaya development consisted 5 eras of period. The first period is how fishing villages have been effected. The second period is growth of seaside tourist capital collection. The third period is new life style housing settlement. The fourth period is the concentration to bring about it to be a major tourism city. The finally period is to enter to be a world class tourism city. Besides the result of research revealed that factors and conditions of Pattaya development as follows: cultural expansion, seaside tourism, service access of American army in cold war period, the pattern modification of culture and tourism revenue policy, tourism revenue policy and expansion of eastern coastal area's positive, amazing Thailand policy, Designated Areas for Sustainable Tourism Administration.

Keywords: Fishing village, World class tourism city, Developmental of Pattaya

ความสำคัญของปัญหาวิจัย

พัทยาแต่ดั้งเดิมในอดีตนั้นเป็นเพียงหมู่บ้านชาวประมงเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลนาเกลือ มีธรรมชาติที่สวยงาม มีหาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลใสสะอาด บรรยากาศเงียบสงบ ส่วนชายหาดพัทยาในขณะนั้น (ปริญญา ขวลิขิตำรง, 2546, หน้า 3-4) ยังเป็นสถานที่รกร้างว่างเปล่า เป็นหาดทรายที่เปล่าเปลี่ยวไร้ผู้คน มีแต่สมูทุมพุ่มไม้ไปจนถึงต้นไม้ใหญ่ และสัตว์เล็กสัตว์น้อย ที่ไม่อาจหาดูได้อีกแล้วในปัจจุบัน เป็นหาดทรายแสนสงบที่ทอดตัวอยู่ในวงล้อมของโค้งอ่าวอันมีแนวยาวถึง 3 กิโลเมตร ที่ไม่มีใครอาศัยอยู่เลย นอกจากนาน ๆ ครั้ง จะมีผู้เข้ามาพักผ่อนอยู่บ้างก็เพียงชาวประมงที่อาศัยท้องทะเลแถบนี้เป็นที่ทำการหากินเท่านั้น คำว่า พัทยาเริ่มมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เมื่อมีการโยกพัทยาเข้ากับเส้นทางการเดินทางของพระเจ้าตากเพื่อกู้เอกราช หลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงให้กับกองทัพพม่า ในปี พ.ศ. 2310 ก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ให้แก่พม่า (ประวัติศาสตร์เมืองพัทยา ที่อาจจะไม่เคยรู้มาก่อน, 2555)

ภายหลังจากที่พระเจ้าตากเคลื่อนทัพจากไปแล้ว เมืองพิทยา ก็ยังคงเป็นปารกร้าง ไร้ผู้คนอยู่อาศัย การก่อรูปพิทยาในฐานะชุมชนชาวประมง เกิดขึ้นเนื่องจากการที่กลุ่มชาวประมงที่อาศัยท้องทะเลแถบนี้ทำมาหากิน และเคยนำเรือมาจอดหลบลมมรสุม เห็นว่าโค้งอ่าวพิทยาเป็นสถานที่ปลอดภัยจากลมมรสุม เนื่องจากมีแนวภูเขาโอบล้อมอยู่ทั้งด้านทิศเหนือและทิศใต้ สามารถเป็นที่กำบังลมมรสุมได้เป็นอย่างดี ส่วนในทะเลก็มีเกาะล้านและเกาะสากเป็นที่กำบังคลื่นลมได้ จึงได้พากันอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวประมง ในบริเวณที่เป็นเมืองพิทยาปัจจุบัน แต่เดิมนั้น มีหมู่บ้านชาวประมงเพียง 2 ชุมชน คือ ชุมชนนาเกลือ (ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลนาเกลือ ทางด้านพิทยาเหนือในปัจจุบัน) และชุมชนพิทยา (ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 และ 10 ตำบลหนองปรือ บริเวณพิทยาใต้ในปัจจุบัน) จะพบว่า แต่ละชุมชนมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 200 คน และในเวลานั้น ท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มาก สามารถจับสัตว์น้ำได้เกิดการบริโภค ส่วนที่เกิดการบริโภค ก่อเกิดการค้าขายแลกเปลี่ยนกันในบริเวณชุมชนนาเกลือ และประกอบกับเป็นสถานที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอบางละมุง ทำให้ชุมชนนาเกลือ กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าและส่วนราชการ ส่วนพื้นที่บริเวณชายหาดตอนกลางระหว่าง 2 ชุมชน (บริเวณพิทยากลางในปัจจุบัน) ยังคงมีสภาพเป็นป่า ไม่มีการตั้งถิ่นฐานของประชาชนมาแต่เดิม (ตรี อมาตยกุล, 2502)

แต่พิทยาในปัจจุบันได้กลายมาเป็นเมืองนานาชาติ (Metropolis) และมีชื่อเสียงในการท่องเที่ยวระดับโลก คือ มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม มีหาดทรายขาวสะอาด และแหล่งท่องเที่ยวชมราตรี เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จนเมืองพิทยาได้รับการขนานนามจากชาวต่างชาติว่า เป็น “ริเวียร่าแห่งเอเชีย” หรือ “เพชรบูรพา” สำหรับคนไทย (ปริญญา ขวลิตธำรง, 2546, หน้า 8)

ตัวชี้ที่แสดงให้เห็นว่าเมืองพิทยาในปัจจุบันได้กลายมาเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกนั้น สามารถพิจารณาได้จากธุรกิจทางวัฒนธรรม ดังนี้ (เมืองพิทยา, 2555, หน้า 26)

โรงแรม	จำนวน	573 แห่ง
รีสอร์ท	จำนวน	116 แห่ง

เกสต์เฮ้าส์	จำนวน	158	แห่ง
คอนโดมิเนียม	จำนวน	196	แห่ง
หมู่บ้านจัดสรร	จำนวน	125	แห่ง
ธนาคาร	จำนวน	20	แห่ง 127 สาขา
ศูนย์การค้า	จำนวน	44	แห่ง
ร้านอาหาร	จำนวน	1,282	แห่ง
สถานบันเทิง	จำนวน	711	แห่ง

การก้าวขึ้นสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลกของเมืองพัทยาในปัจจุบัน ได้ทำให้ พัทยากลายเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวที่มาอาศัยจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกคือ (อิทธิพล คุณปลื้ม, สัมภาษณ์ 17 มิถุนายน 2556)

1. ชาตินยุโรปตะวันตก เช่น อังกฤษ เยอรมัน สวิตเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส ซึ่งจะมีจำนวนมากตามลำดับไป

2. กลุ่มสแกนดิเนเวีย เช่น เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน ฟินแลนด์

3. กลุ่มคนเอเชีย จีน เวียดนาม เกาหลี

4. กลุ่มชาติที่มีประชากรหนาแน่นลำดับต้น ๆ ของโลก เช่น จีน รัสเซีย อินเดีย

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวแต่ไม่ได้พักอาศัยอยู่ ได้แก่ อเมริกา เอเชีย ออสเตรเลีย ยุโรป แอฟริกา เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของคนที่มาเที่ยว ระหว่างชาวต่างชาติกับคนไทย คือ 70 / 30 คือ ชาวต่างชาติ 70% คนไทย 30% รายได้การท่องเที่ยวเฉลี่ย 3,000 บาทต่อหัวสำหรับชาวต่างชาติ แต่ถ้าคนไทยก็จะ ตกประมาณ 1,900-2,000 บาทต่อหัว รายได้ด้านการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2555 ประมาณ 70,000 ล้านบาท มีนักท่องเที่ยวประมาณ 8,000,000 คน รวมทั้งชาวไทย และต่างประเทศ อัตราเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวประมาณ 5,000,000-5,500,000 ต่อปี ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมากน้อยในเมืองพัทยานั้นขึ้นลง ตามภาวะเศรษฐกิจและการเมืองไทย (อิทธิพล คุณปลื้ม, สัมภาษณ์ 17 มิถุนายน 2556)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เมืองพัทยานี้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากวิถีชีวิตของชุมชนชาวประมง กลายมาเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกในปัจจุบัน จึงเป็นที่น่าสนใจว่า มีพัฒนาการในประวัติศาสตร์เป็นมาอย่างไร และเกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยและเงื่อนไขอะไร รวมทั้งแนวโน้มในอนาคตของพัทยา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาควรเป็นอย่างไร

การศึกษาในชุมชนนี้จึงมีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนท่องเที่ยวที่สำคัญกับระบบโลกาภิวัตน์ รวมถึงผลการศึกษาก็จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ในการพัฒนาเมืองพัทยาที่เป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลก และเตรียมการรองรับในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของเมืองพัทยาจากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อพัฒนาการของเมืองพัทยาจากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และใช้เอกสารขั้นต้น (Primary Document) เป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลส่วนนี้ ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น หนังสือประวัติศาสตร์จังหวัดชลบุรี หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และการศึกษาจากเอกสารชั้นรอง (Secondary Document) เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่งและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ นิตยสาร แผ่นพับ และการโฆษณากลางแจ้ง (Outdoor Advertising) เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ โดยมีรูปแบบของการสัมภาษณ์รายบุคคล จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Dept Interviews) โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) ที่สำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มข้าราชการเกษียณหรือผู้อาวุโส กลุ่มนักการเมือง และกลุ่มผู้นำชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้นำปกครองท้องถิ่น เช่น นายกเมืองพัทยา สมาชิกสภาเมืองพัทยา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

โดยผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือผู้ที่รู้เรื่องนั้นดี จะสัมภาษณ์โดยการสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการโดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่โครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยอย่างดี เช่น ปราชญ์ชุมชน ข้าราชการเกษียณอายุราชการ และพระภิกษุ เป็นต้น

3. การตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวม เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรง (Validity) และเชื่อถือได้ (Reliability) ผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเ้าในการตรวจสอบข้อมูลและมีวิธีการ คือ การตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีสถานภาพแตกต่างกันในเมืองพัทยา คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นตัวแทนของกลุ่มนักรการเมือง ผู้ประกอบการข้าราชการ และผู้นำชุมชน ในการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกัน ในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มูลความเที่ยงตรง โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยจะลงไปสัมภาษณ์ 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกัน 2-3 สัปดาห์หรือหนึ่งเดือน แล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้ จะนำข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ในการตีความข้อมูล (Interpretable) ซึ่งข้อมูลที่ได้เหล่านี้ จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้หลักการตีความ (Interpretive Analysis) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ เช่น การแบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ (Periodization) เป็นต้น

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ข้อค้นพบข้อที่ 1 พัฒนาการของเมืองพัทยาจากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก มีกระบวนการแบ่งออกเป็น 5 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคหมู่บ้านชาวประมง (รัชกาลที่ 4-พ.ศ. 2497) พัทยาในอดีตนั้นเป็นที่รู้จักเฉพาะกับกลุ่มชาวประมงที่นำเรือมาจอดหลบลมมรสุมบริเวณโค้งอ่าวที่มี

แนวเขาโอบล้อม แล้วสามารถกำบังลมพายุได้ และด้วยเหตุนี้ก็เป็นที่มาที่ทำให้ชาวประมงเดินทางมาตั้งถิ่นฐาน ในบริเวณพญาเป็นจำนวนมาก จนกลายมาเป็นชุมชนหมู่บ้านชาวประมง ชุมชนที่เกิดขึ้นในอดีตบริเวณเมืองพญาจะเริ่มต้นด้วย 2 ชุมชนหลัก คือ ชุมชนนาเกลือ และชุมชนพญา

ยุคที่ 2 คือ ยุคก้าวสู่การสะสมทุนการท่องเที่ยวชายทะเลของพญา (พ.ศ. 2497-พ.ศ. 2518) คือ เป็นจุดเริ่มของพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองพญาจากการเป็นศูนย์กีฬาทางน้ำที่มีความสำคัญระดับประเทศ แต่ก็ยังจำกัดความนิยมอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีฐานะดี ส่งผลให้เมืองพญาในเวลานั้นเป็นที่รู้จักในวงแคบ ๆ แต่จุดเปลี่ยนในการก้าวเข้าสู่ความเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ เกิดจากการมีโอกาสได้ต้อนรับทหารสหรัฐฯ จากฐานทัพต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง ซึ่งหมื่นเวียนเข้ามาพักผ่อนที่ชายหาดพญา ภายใต้โครงการเพื่อการพักผ่อนและการนันทนาการ (Rest and Recreation Expenditure) เงินจำนวนมากจากการใช้จ่ายของทหารสหรัฐฯ ดึงดูดให้เกิดการลงทุนอย่างเป็นรูปธรรมในภาคการท่องเที่ยวของเมืองพญา โดยเฉพาะการเปิดดำเนินการของโรงแรมนิภา ลอดจ์ ซึ่งได้ชื่อว่ามีคามทันสมัยที่สุดในเอเชียในปี พ.ศ. 2507 ยิ่งเป็นการย้ำภาพลักษณ์สถานตากอากาศที่มีระดับเทียบเท่าชายหาดที่มีชื่อเสียงในแถบตะวันตก เช่น หาดวายุภิกข์ของฮาวาย หลังจากนั้น โรงแรมระดับมาตรฐานอีกหลายแห่งก็ทยอยกันเปิดดำเนินการ ส่งผลให้มีการเพิ่มเส้นทางคมนาคมเพื่อรองรับการขยายตัวของพื้นที่บริการทางการท่องเที่ยว พร้อมกับยกฐานะชุมชนพญาที่เคยเป็นเพียงชุมชนประมงให้อยู่ในเขตสุขาภิบาลนาเกลือในปี พ.ศ. 2507 หลังจากนั้น เมืองพญาก็กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้สนใจมาลงทุนประกอบธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวมากมาย ขณะเดียวกัน วิถีชีวิตของชาวเมืองพญาก็เปลี่ยนจากเดิมที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมง เข้าสู่อาชีพด้านการค้าบริการทางการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ เพราะเมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้นจะพบว่า การพักผ่อนของทหารสหรัฐฯ คือ การเข้ามาบริโภคในส่วนของภาคบริการเท่านั้น ธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในเวลาต่อมาโดยมีข้อมูลของจำนวนทหารของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาในช่วงนี้ดังตารางที่ 1 คือ

ตารางที่ 1 จำนวนทหารสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507-2512

ปี	ทหารบก	ทหารอากาศ	เครื่องบินกองทัพอากาศ
2507	3,300	3,000	75
2508	4,700	9,000	200
2509	8,000	25,000	400
2510	10,300	33,369	527
2511	11,500	33,500	589
2512	11,500	33,500	600

ยุคที่ 3 คือ ยุคการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของพัทยา (พ.ศ. 2518-พ.ศ. 2521) เป็นยุคที่การเข้ามาแทรกแซงของรัฐ โดยการจัดตั้งพัทยา ให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เป็นผลมาจากการตกต่ำของการท่องเที่ยวในพัทยา หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าเกิดปัญหาการสะสมทุนการท่องเที่ยวในเมืองพัทยา ทำให้เกิดการปรับรูปแบบการสะสมทุนการท่องเที่ยวจากเดิมที่เน้นเฉพาะเป็นสถานที่ตากอากาศชายทะเลไปสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว บ้านเชิงในตอนกลางคืนมากขึ้น ปัญหาความชอบชบเซาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะเหล่าทหารอเมริกาที่เคยเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของเมืองพัทยา ทำให้บรรดาภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ขาดทุนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพยายามปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของเมืองพัทยา ให้มีรูปแบบบริการทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมในช่วงเวลากลางวันและกลางคืน เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยรวม ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศจากทวีปต่าง ๆ รวมทั้งในทวีปเอเชีย เหตุนี้ เป็นที่มาของธุรกิจสถานบันเทิงยามค่ำคืนหลากหลายรูปแบบที่สร้างความพร้อมของอุปทานทางการท่องเที่ยว ทำให้เมืองพัทยาสามารถเทียบได้กับชายหาดที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ทั่วโลก การยกระดับเมืองพัทยาขึ้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ซึ่งการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเข้าสู่ระดับนานาชาติ นอกจากจะสร้างความเจริญด้านวัตถุแล้ว อัตราการถ่ายเทของประชากรในเมืองพัทยาก็อยู่ระดับสูงและไม่แน่นอนเหมือนท้องถิ่นทั่วไป ทั้งนักท่องเที่ยว นักลงทุน รวมทั้งแรงงานอพยพ

ต่าง ๆ ทำให้การปกครองรูปแบบสุขาภิบาลแบบเดิมไม่สามารถบริหารเมืองพัทยาได้
ทันกับความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วดังกล่าวได้ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติ
ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 ขึ้นเพื่อยกฐานะเมืองพัทยาค้นเป็น
เขตปกครองรูปแบบพิเศษ นับเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทย

ยุคที่ 4 ยุคแห่งการเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2521-2535)
เกิดจากภายหลังการประกาศยกฐานะเป็นเมืองพัทยาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น
เมืองพัทยาก็แปรสภาพเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ
สภาพของเมืองมีระเบียบและมีกฎเกณฑ์กว่าเคยเป็นมา มีการจัดระเบียบการ
คมนาคมให้เดินรถทางเดียว เพื่อความคล่องตัวของจราจรและความปลอดภัย
ของนักท่องเที่ยวที่เดินเล่นตามชายหาด มีการวางแผนพัฒนาที่ดิน และปรับปรุง
สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ตลอดจนโครงข่ายสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ
การลงทุนในธุรกิจบริการการท่องเที่ยวของเมืองพัทยามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ
การลงทุนเข้าสู่ธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งพื้นฐานมากขึ้น สาเหตุหลักเกิดจาก
ความจำเป็นที่ต้องปรับรูปแบบธุรกิจให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง
ทะเลภาคตะวันออก ซึ่งกำหนดให้เมืองพัทยามีบทบาทในการเป็นย่านที่พักอาศัยที่มี
มาตรฐานสูงสำหรับแรงงานที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมบริเวณมาตาพูด
และแหลมฉบัง ในขณะเดียวกัน ผลจากการอึมตัวของธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยว
รูปแบบเดิม ๆ ก็กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยว ด้วยการดัดแปลงและ
สร้างสรรค์ธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ ให้สามารถยืดหยุ่นได้ทั้งกับ
ผู้ที่เข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยว และผู้ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เมืองพัทยาและพื้นที่
ใกล้เคียง ประกอบกับแผนพัฒนาเมืองพัทยาเองก็ผลักดันให้เกิดการลงทุนประกอบ
ธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวมากขึ้น เมืองพัทยาในยุคนี้เริ่มมีการพัฒนาความ
เป็นชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบควบคู่ไปกับการส่งเสริมภาพลักษณ์ของเมือง
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เห็นได้จากรูปแบบธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งพื้นฐาน
ของมนุษย์ ซึ่งเป็นการลงทุนเพื่อรองรับการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรของแรงงานภาค
อุตสาหกรรมมากกว่าการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ก็สร้างผลดี
ต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสมบูรณ์ย่อมถือ
เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการผลิตซ้ำของการลงทุนในธุรกิจบริการทางการ
ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในเวลาต่อมา

ยุคที่ 5 พัทธายุคก้าวสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก (พ.ศ. 2535-ปัจจุบัน) เป็นยุคที่นำพาทथाไปสู่อเมืองท่องเที่ยวระดับโลก ภายใต้ันนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ ได้แก่ นโยบาย อเมซิ่งไทยแลนด์เพื่อหารายได้จากการท่องเที่ยว และพัทธาได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษ หรือ อพท. ประกอบกับคณะรัฐมนตรีมีมติประกาศเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองพัทธาและพื้นที่เชื่อมโยง เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2552 จึงทำให้มีการปรับปรุงและส่งเสริมพัทธาทังในด้านสาธารณูปโภคตลอดจนการจัดกิจกรรมในระดับนานาชาติ การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อมารองรับการเป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติ

ข้อค้นพบข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่ามีปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองพัทธาดังนี้ คือ

ปัจจัยและเงื่อนไขนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงจากหมู่บ้านชาวประมง เข้าสู่การสะสมทุนการท่องเที่ยวชายทะเลในช่วงยุคที่ 1 มาเป็นยุคที่ 2 นั้นมี 2 ปัจจัย คือ การขยายตัวของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชายทะเล และการเข้ามาใช้บริการของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็น วัฒนธรรมการท่องเที่ยวชายทะเลเริ่มต้นจากชนชั้นสูง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา และขยายตัวมาสู่ชนชั้นกลางตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้เงื่อนไขการสร้างถนนสุขุมวิท โดยเฉพาะถนนเลียบชายหาดชุมชนพัทธา-นาเกลือในปี พ.ศ. 2496 ไม่ว่าจะเป็สถานที่ตากอากาศบางปูชายหาดบางแสน มาจนถึงพัทธา ส่วนปัจจัยการเข้ามาท่องเที่ยวของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็น เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในสงครามเวียดนาม ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงได้อาศัยเงื่อนไขการลงทุนในองค์การสนธิสัญญา่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งทหารเข้ามาในประเทศไทย ทหารอเมริกาจึงได้เข้ามาพักผ่อนตากอากาศที่ชายหาดพัทธา ตามโครงการเพื่อการพักผ่อนและการนันทนาการ (Rest and Recreation Expenditure) ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา

ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพัทธาไปสู่อเมืองที่นำไปสู่การจัดตั้งเมืองพิเศษของรัฐ คือ จากยุคที่สองไปยังยุคที่ 3 ได้แก่ เรื่องของการปรับรูปแบบการสะสมทุนทางวัฒนธรรม หลังจากจากการตกต่ำจากการท่องเที่ยว นโยบายการหารายได้ของรัฐจากการท่องเที่ยว หลังจากการเปิดใช้สนามบินอู่ตะเภา

อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2510 ได้มีการขยายตัวทางธุรกิจบริการรถโดยสารพื้นฐานทัพบ้างทำให้ทหารสหรัฐไปท่องเที่ยวเมืองพัทยาลดลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ธุรกิจจึงต้องปรับรูปแบบการท่องเที่ยวจากการเน้นชายหาด มาสู่การท่องเที่ยวบันเทิงในตอนกลางคืนมากขึ้น นอกจากนี้ หลังจากที่สหรัฐอเมริกาถอนทัพออกจากประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519 ทางรัฐเข้ามาแทรกแซงการท่องเที่ยวเมืองพัทยาโดยการจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในปี พ.ศ. 2521 เพื่อเป็นพื้นที่ในการหารายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ การเปลี่ยนจากยุคที่สามไปยุคที่ 4 ได้แก่ นโยบายหารายได้จากการท่องเที่ยว การขยายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Seaboard) หลังจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษแล้ว เมืองพัทยาได้ดำเนินการท่องเที่ยวภายใต้การหารายได้เข้าประเทศจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนแม่บททางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยองค์กร JICA หรือการประกาศนโยบายปีการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2530 ประกอบกับการสลายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลบริเวณภาคตะวันออก ทำให้การลงทุนทางธุรกิจการท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและแตกแขนงหลากหลายรูปแบบ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่นำพัทยาไปสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก จากยุคที่ 4 ไปยังยุคที่ 5 นั้น ได้แก่ นโยบายอเมซิงไทยแลนด์เพื่อหารายได้จากการท่องเที่ยว และการจัดตั้งพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษ หรือ อพท. หลังจากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 รัฐต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงได้ใช้การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้นเป็นมาตรการหนึ่ง ซึ่งได้แก่นโยบายอเมซิงไทยแลนด์ โดยใช้การท่องเที่ยวพัทยาเป็นพื้นที่พักผ่อน ดังนั้น จึงนำพัทยาไปสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลก ประกอบกับการจัดตั้งเมืองพัทยา ประกอบกับคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2552 ให้ความเห็นชอบการประกาศเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยง ประกอบด้วย 1) เมืองพัทยา (ครอบคลุมพื้นที่เกาะล้าน เกาะไผ่) 2) เทศบาลเมืองหนองปรือ 3) เทศบาลตำบลบางละมุง 4) เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย 5) เทศบาลตำบลโป่ง 6) เทศบาลตำบลห้วยใหญ่ 7) เทศบาลตำบลนาจอมเทียน 8) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาไหล

9) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไม้แก้ว ตามมติ ครม. ดังกล่าวทำให้ยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวของเมืองพัทยาถูกกำหนดร่วมกันกับ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พื้นที่พิเศษ (อพท.) ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เมืองพัทยา จึงมีทั้งเมืองพัทยา (ในฐานะการปกครองส่วนท้องถิ่น) ร่วมกันกับ อพท. (ในฐานะรัฐบาลส่วนกลาง)

ในการอภิปรายผลเพื่อวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษากระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองของพัทยานั้น เป็นกระบวนการสะสมทุนจากการท่องเที่ยวชายทะเลมาสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยว ระดับโลก บนฐานการสะสมทุนจากธุรกิจทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึง การท่องเที่ยว ดังนั้น ในปัจจุบันเมืองพัทยามีลักษณะเป็นเมืองนานาชาติ

เมื่อพิจารณาปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาไปสู่เมือง ของพัทยานั้น 5 ยุคที่ผ่านมา คือ ยุคหมู่บ้านชาวประมง ยุคเข้าสู่การสะสมทุนการ ท่องเที่ยวชายทะเล ยุคการจัดตั้งเมืองพิเศษของรัฐ พัทยายุคการเป็นอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยว พัทยายุคแห่งการก้าวสู่เมืองการท่องเที่ยวระดับโลกในปัจจุบันนั้น มีปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ 3 ปัจจัยหลัก คือ

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การใช้จ่ายของทหารอเมริกัน ในกระแส โลกาภิวัตน์ของยุคสงครามเย็น และการขยายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณ ชายฝั่งพัทยา รวมถึงการปรับรูปแบบการสะสมทุนทางสังคม

2. ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ การแทรกแซงของรัฐในการจัดตั้งองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ และนโยบายการแสวงหารายได้ของรัฐจากการ ท่องเที่ยว รวมถึงการจัดตั้งพัทยานเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษ

3. ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การขยายตัวของวัฒนธรรมการท่องเที่ยว ชายทะเลของชนชั้นสูง และชนชั้นกลาง

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงพลังใน การอธิบายของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์ใหม่ (Neo - Marxist) ที่ว่าด้วยพื้นที่ (Space) ของอังรี เลอฟว์ โดยเลอฟว์ได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ทางสังคม เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ของกลุ่มคนและชนชั้นในสังคมต่าง ๆ กล่าวคือ เลอฟว์เสนอว่า ในทุก ๆ สังคม หรือในทุก ๆ วิธีการผลิต (Mode of Production)

จะมีการผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองที่แน่นอนอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่นเมืองในโลกยุคโบราณนั้น เราไม่อาจทำความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ว่า วิธีการผลิตจะเป็นเพียงแค่การรวมหมู่ของคนในสังคมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มันมีการสร้างพื้นที่บางอย่างในสังคมขึ้นมาผ่านกิจกรรมทางสังคมด้วย ดังนั้น หากสังคมผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองขึ้นมา การผลิตพื้นที่ทางสังคมนั้นอาจกล่าวได้เป็นสังคมที่ดำรงอยู่ในชีวิตจริง แต่ถ้าหากสังคมนั้นไม่ผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองขึ้นมา สังคมนั้นอาจเป็นสังคมที่แปลกประหลาด ไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมที่เป็นจริงในสังคมนั้น ๆ

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาเมืองพัทยาจึงมิใช่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นกระบวนการทางสังคมของการสร้างชุมชนชนเมืองบนฐานการสะสมทุน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของการสร้างเมืองพัทยามีความแตกต่างจากสถานการณ์การสร้างชุมชนเมืองในแนวคิดของ เลอฟว์ ในหนังสือ The Production of Space (1974) และ The State (1976) เนื่องจากกระบวนการสะสมทุนในสถานการณ์ของเลอฟว์นั้น เป็นกระบวนการสะสมทุนบนฐานวิธีการผลิตแบบทุนนิยมก้าวหน้า ในขณะที่สถานการณ์ในการสะสมทุนของพัทยานั้น ถือได้ว่าเป็นการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive Accumulation of Capital) กล่าวคือ การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นการสะสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ โดยใช้กลไกนอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงานในระบบค่าจ้าง นั่นถือได้ว่าเป็นการสะสมทุนรูปแบบหนึ่งก่อนที่จะมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเป็นระบบทุนนิยมเต็มรูปที่ใช้กลไกทางเศรษฐกิจโดยตรง แต่เป็นการสะสมทุนโดยใช้กลไกอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือกลไกทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยหลักในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองของพัทยานั้น ข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของเลอฟว์ ที่วิเคราะห์ปัจจัยหลักที่สำคัญ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางการเมือง

เลอฟว์ได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ของชุมชนเมืองในประเทศตะวันตกนั้น มีพลวัตและการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางเศรษฐกิจหลักก็คือ วิธีการผลิตแบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปัจจุบัน ที่มีลักษณะเป็นทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ส่วนปัจจัย

หลักอีกปัจจัยหนึ่งที่เลอฬร่วให้ควมสำคัญก็คือ ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ บทบาทของรัฐในกระบวนการพัฒนาเมือง

ในกรณีของชุมชนเมืองพัทยาข้อค้นพบได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองของระบบทุนนิยมและรัฐ เช่นเดียวกันแต่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามสถานการณ์ของเมืองพัทยา คือ เป็นการสะสมทุนก่อนการเกิดวิถีการผลิตแบบทุนนิยม โดยมีผลจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ ในยุคสงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็น ในขณะที่เดียวกันก็มีผลมาจากบทบาทของรัฐไทยที่เข้ามาแทรกแซงกระบวนการพัฒนาเมืองพัทยาตั้งแต่การจัดตั้งเป็นเมืองการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ การจัดวางเมืองพัทยาภายใต้นโยบายการหารายได้จากการท่องเที่ยวเข้าประเทศ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัย เรื่อง พัทยา: จากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. จากการที่พัทยาได้ก้าวสู่การเป็นเมืองนานาชาติ แต่ในปัจจุบันการบริหารจัดการยังอยู่ในรูปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น รูปแบบในการบริหารดังกล่าว จึงไม่สามารถรับมือกับขอบเขตของความเป็นเมืองนานาชาติได้ ผู้วิจัยเสนอว่า ควรมีการจัดบริหารเมืองพัทยาในรูปแบบใหม่ เพื่อรองรับการเป็นเมืองนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมตัวรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ปี พ.ศ. 2558

2. กระบวนการสะสมทุนทางวัฒนธรรมในเมืองพัทยายังรวมศูนย์และกระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยอาศัยรูปแบบที่เป็นทางการและอิทธิพลที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้น พัทยาควรจัดให้มีการปรับปรุงนโยบายกระจายรายได้ (Redistribution) และการสร้างประชาธิปไตยแบบหลากหลาย (Pluralism) ในกระบวนการสร้างเมืองพัทยาในขั้นต่อไป

3. เมืองพัทยาในปัจจุบันเป็นเมืองนานาชาติที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับโลก ดังนั้น จึงเป็นเมืองที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากในประเทศไทย รัฐบาลจึงควรปรับรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้องค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมาเป็นการพัฒนาเมืองพัทยาในเขตการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

4. จากการศึกษาแนวโน้มการท่องเที่ยวและแผนของเมืองพัทยาในอนาคต พัทยาในอนาคตได้แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพน้ำประปา รวมถึงพื้นที่รองรับความแออัด ในขณะที่มีแนวโน้มการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ดังนั้น สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับพัทยาในอนาคต จึงควรวางตำแหน่งทางการตลาดด้านการท่องเที่ยว (Market Positioning) การวางเป้าหมายทางการตลาดในเชิงเศรษฐกิจ พัทยา มีเป้าหมายเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกด้วยภาพลักษณ์ใหม่ “World Class Greenovative Tourism City” และการสร้างแบรนด์ใหม่ของพัทยา/ปรับปรุงภาพลักษณ์ และสร้างความเข้มแข็งให้แบรนด์พัทยา การบูรณาการฟื้นฟู ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและสาธารณูปโภค เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของพัทยาอันนำไปสู่การเป็น World Class Greenovative Tourism City ระดับโลก

5. ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะในวิทยานิพนธ์นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของเมืองพัทยา เช่น เมืองพัทยา องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการเมืองพัทยา เป็นต้น

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง พัทยา: จากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการดำเนินวิจัยหลังจากนี้คือ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเมืองพัทยาในปัจจุบันกับเมืองนานาชาติที่สำคัญในโลก เพื่อชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และทฤษฎีเศรษฐกิจการพัฒนา

2. ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยอาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยพื้นที่ทางสังคม ในกรณีศึกษาที่นำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของเมืองพัทยา เช่น การจัดผังเมืองในพัทยา การจัดการจราจรในพัทยา การจัดการธุรกิจ ผิดกฎหมาย และกลุ่มมาเฟียในเมืองพัทยา เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเมืองพัทยา เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการดำรงชีวิต ในแบบที่เป็นเมืองนำอยู่พัทยา

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2553). ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553, จาก www.tat.or.th
- _____. (2553). เครือข่ายโรงแรมขนาดใหญ่ของต่างชาติและผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในเมืองพัทยา. วันที่ค้นข้อมูล 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553, จาก www.tat.or.th
- ขวัญศิริ เจริญทรัพย์. (2541). ผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อคุณภาพชีวิตชุมชนหนองแปน เทศบาลตำบลมาบตาพุด. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาวิชามานุษยวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งานวิจัยและประเมินผล. (2548). บรรยายสรุปเมืองพัทยา. พัทยา: กองวิชาการและแผนงานเมืองพัทยา.
- ดุสิต ศิริวรรณ. (2520). พัทยา: สถานตากอากาศนานาชาติ. ตะวันออกปริทัศน์, 11 (10 มิถุนายน 2520), 21-36
- นาตาชา วศิณดิลก. (2540). โครงสร้างอำนาจในชุมชนกับการเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บังอรรัตน์ โรจนวรรณสินธุ์. (2556). ธุรกิจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในภาคการท่องเที่ยวของพัทยา (แปลและเรียบเรียงจาก Wahnschaff, R., "Formal and informal Tourism Sectors : A Case Study in Pattaya, Thailand" , Annals of Tourism Research, 9(3), 1982. จดสารการท่องเที่ยว, 1 (สิงหาคม 2526), 85-106
- ปริญญา ขวลิตดำรง. (2547). ตามรอยตำนานเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ปริศนา ภัคดีจอหอ. (2543). การขยายตัวของเมืองกับการเกิดอาชญากรรมในเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์การวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วนิดา วิชยประเสริฐกุล. (2541). ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อมเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ อาลี. (2546). เอกสารการสัมมนา "ฐานทัพอเมริกาในเอเชีย" วันศุกร์ที่ 26 กันยายน 2546. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ ธรรมศาสตร์ มูลนิธิโกมลคีมทอง เครือข่ายพันธมิตรสันติภาพเอเชีย

อนุศักดิ์ รอดบุญมี และคณะ. (2547). พัทยายังมีทองให้คุณชุด.คลังสอง, 33 (ธันวาคม 2547), 35-56.

อิทธิพล คุณปลื้ม. (2556, 17 มิถุนายน), สัมภาษณ์.